

การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อน
งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี*
THE STRENGTHENING THE RELIGIOUS DEVELOPMENT NETWORK TO SUPPORT
THE PUBLIC WELFARE WORK OF THE SANGHA OF SURAT THANI PROVINCE

พระปลัดมโนวัฒน์ ธมฺมโชโต (แพพเพชร)*, ไพรัตน์ ฉิมหาด, พระครูนิติธรรมบัณฑิต (สุรียา คงคาไหว),
พระสมุห์ธรรมาทร ธนภทฺโท (ทิพย์วงษ์)

Phrapalat Manowat Dhammachoto (Phaphet)*, Pairat Chimhad, Phrakru Nitithambundhit (Suriya Kongkawai),
Phrasamu Thanapat Dhanabhaddo (Tipwong)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย
Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: manowat1234@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์บริบทการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ 2) พัฒนาระบบการเครือข่ายศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ 3) เสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายใต้การสนับสนุนจากสมเด็จพระมหาธีราจารย์ (ปสฤทธ์ เขมงฺกโร) และกระทรวงมหาดไทย รวมถึงการลงนามความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการบรรเทาทุกข์ โดยจัดตั้งโครงการ “วิถีพุทธ วิถีชุมชน” ที่เน้นการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง สามารถบรรเทาทุกข์ที่ครอบคลุมทั้งการแจกสิ่งของที่เป็นจำเป็นและการจัดศูนย์พักพิง 2) กระบวนการพัฒนาศาสนกิจ มุ่งเสริมสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านการตั้งคณะกรรมการพัฒนาวัดและการจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน โดยมีเป้าหมายที่จะสร้างความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับประชาชนโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและให้เกิดประโยชน์สูงสุด 3) การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจ ได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงการจัดอบรม สัมมนา และการประชาสัมพันธ์ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของงานสาธารณสงเคราะห์ ช่วยให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวและเข้มแข็งขึ้น โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพื่อขยายเครือข่ายการช่วยเหลือให้ครอบคลุมและเข้าถึงประชาชนในวงกว้าง

คำสำคัญ: การเสริมสร้างเครือข่าย, การพัฒนาศาสนกิจ, งานสาธารณสงเคราะห์

Abstract

This research article aims to 1) analyze the context of social welfare initiatives 2) develop processes for a religious activity network to support the advancement of social welfare initiatives and 3) strengthen the development network for religious work to support the social welfare

efforts of the clergy in Surat Thani province. This is a qualitative study, utilizing data analysis from documents and in-depth interviews with 26 selected key informants. The findings revealed that 1) The context of social welfare work led by the clergy in Surat Thani province, supported by Somdet Phramahathiracharn (Pasarit Khemmongkaro) and the Ministry of Interior, includes cooperation agreements with various organizations for relief initiatives. A project titled "Buddhist Way, Community Way" was established, focusing on the revival of local wisdom and sustainable community development based on the principles of a sufficiency economy. This project has offered comprehensive relief, including the distribution of essential goods and the establishment of shelter centers. 2) The process for developing religious work aims to create a strong network among temples, communities, and other agencies. This is achieved by forming temple development committees and organizing religious events to foster community collaboration and relationships. The goal is to enhance happiness and improve quality of life for the people by using local resources effectively and maximizing their benefits. 3) Strengthening the development network for religious work has built closer relationships among the clergy, community, and government agencies. This has involved training sessions, seminars, and public awareness efforts that increase the efficiency of social welfare operations, enhancing their flexibility and resilience. It focuses on inclusive participation to expand the support network, making assistance accessible to a wider population.

Keywords: Network Strengthening, Religious Work Development, Public Welfare Work

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านสภาพแวดล้อมของบ้านเมืองและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคม ที่แตกต่างไปจากอดีตอย่างมาก ด้วยความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ทำให้ผู้คนหันมาใช้เทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากขึ้น รวมถึงสนใจในกิจกรรมทางสังคมที่มีลักษณะสมัยใหม่ (พระไพศาล วิสาโล, 2555) ความสนใจและการให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติตามหลักคำสอนและการเข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาของประชาชนลดลง ขณะเดียวกันพระสงฆ์เองก็ได้ปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยการนำเทคโนโลยีและวิธีการสมัยใหม่เข้ามาช่วยเสริมในงานเผยแผ่ธรรม รวมถึงนำเสนอคำนิยามและความเชื่อร่วมสมัยเพื่อให้เข้าถึงใจคนมากขึ้น ถือเป็นกลยุทธ์เชิงรุกที่มีเป้าหมายเพื่อดึงดูดผู้คนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน (พระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต), 2548) เพื่อให้พระสงฆ์เข้าถึงประชาชนในสังคมได้มากขึ้น ส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมและ การปฏิบัติงานของคณะสงฆ์ไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต การใช้เทคโนโลยีและการนำวิธีการสมัยใหม่มาใช้เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ อย่างไรก็ตาม วิธีการปฏิบัติใหม่เหล่านี้ยังอาจก่อให้เกิดคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสม ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ ความศรัทธาของผู้คน และความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในระยะยาว การเสริมสร้างเครือข่ายและพัฒนาศาสนกิจในการสนับสนุนการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย จำเป็นต้องพิจารณาและแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) การขาดการสื่อสารและประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ และองค์กรภาคประชาสังคม ทำให้การดำเนินงานขาดความต่อเนื่องและประสิทธิภาพ (พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ, 2564) การขาดแคลนทรัพยากรทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณ ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ไม่สามารถขยายขอบเขตหรือพัฒนาได้อย่างเต็มที่

(พระมหาพรหม กิตติธรรมเมธี, 2565) 3) พระสงฆ์บางรูปขาดความรู้และทักษะในการบริหารจัดการโครงการสาธารณสงเคราะห์ ทำให้การดำเนินงานขาดประสิทธิภาพ 4) การขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนและภาคีเครือข่าย ทำให้การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน (พระครูสิริบรมธาตุ พิทักษ์ (อาทิตย์ อธิปญฺโญ) และปุระวิชญ์ วันตา, 2563) 5) การขาดระบบการประเมินและติดตามผลการดำเนินงาน ทำให้ไม่สามารถปรับปรุงหรือพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (พระสมุห์หวัศิน วิสุทฺโธ, 2563)

ดังนั้น พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับงานสาธารณสงเคราะห์ แยกโดยลักษณะมี 4 ประการ คือ 1) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเองซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน จัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ขุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่งอุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ และอื่น ๆ 3) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อื่นเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้าปลูกต้นไม้ และอื่น ๆ และ 4) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟฟ้าไหม้และน้ำท่วมพร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส หรือกระบวนกรสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัย ซึ่งได้แก่ ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ), 2539) จากบทบาทหน้าที่ดังกล่าว จึงสอดคล้องกับกรอบในการดำเนินการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) สงเคราะห์ ได้แก่ การให้การสงเคราะห์สาธารณชน เพื่อบรรเทาทุกข์เบื้องต้น โดยเข้าไปให้ความช่วยเหลือวัดและประชาชนผู้ประสบสาธารณภัยต่าง ๆ มีอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น ทั้งด้านกายภาพ โดยการมอบปัจจัย 4 มีการช่วยเหลือด้วยสิ่งของ ข้าวสาร อาหารแห้ง และ ด้านจิตใจ โดยการมอบธรรมะเป็นกำลังใจในคราวประสบสาธารณภัย 2) เกื้อกูล ได้แก่ การที่คณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ให้มีทรัพยากรเพียงพอต่อการอยู่อาศัยและดำเนินชีวิตของชุมชน เช่น การจัดการป่า (ปลูกป่า, บวชป่า, อนุรักษ์ป่า) การจัดการน้ำ (ฝายต้นน้ำ, ขุดบ่อน้ำ) การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน การไล่ชีวิตโค-กระบือ เพื่อการเกษตร 3) พัฒนา ได้แก่ คณะสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาพื้นที่ โดยใช้หลักธรรมมาประยุกต์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เช่น จัดพื้นที่ วัดเป็นศูนย์การช่วยเหลือชุมชน การเกษตรวิถีพุทธ ศาสตร์พระราชา กลุ่มสัจจะ ออมทรัพย์ การส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน และ 4) บูรณาการ ได้แก่ คณะสงฆ์ส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการร่วมกันพัฒนา แก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ผสานพลังผ่านภาคีเครือข่าย เช่น ธรรมมัญญสุภาพพระสงฆ์ โรงเรียนผู้สูงอายุ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ การอนุรักษ์วิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ การตั้งกองทุน ช่วยเหลือผู้ประสบภัย และเครือข่ายจิตอาสาด้านสาธารณสงเคราะห์ (คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม, 2561)

คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี (2561 - 2564) เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและสภาพการณ์ ซึ่งในปัจจุบันคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีวิสัยทัศน์คือ “พุทธศาสน์มั่นคง ดำรงศีลธรรม นำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” ในการกำหนดวิสัยทัศน์นั้น ได้อาศัยแผนยุทธศาสตร์ชาติที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นต้นแบบในการกำหนดทิศทางการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา ซึ่งภาระงานด้านสาธารณสงเคราะห์นั้น ได้จัดทำแผนส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่าย (บวร) โดยมีวัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อบูรณาการความร่วมมือภาคีเครือข่าย

ทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก 3) เพื่อพัฒนาความร่วมมือให้มั่นคง ต่อเนื่อง ยั่งยืน (คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2565) ซึ่งได้ดำเนินกิจกรรมในการสงเคราะห์ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้กับประชาชน เช่น พระครูวิสุทธิวิมลคุณเจ้าคณะอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประธานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พร้อมด้วยคณะสงฆ์ทั้งในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดชุมพร และประชาชน จัดคาราวานธารน้ำใจ 20 คันรถเดินทางไปแจกถุงยังชีพ พร้อมมอบสิ่งของช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมในพื้นที่จังหวัดลพบุรีและจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการกระจายสิ่งของช่วยเหลือให้ถึงมือพี่น้องประชาชนที่ประสบภัย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้มีการดำเนินงานต่าง ๆ ได้แก่ จัดทำระบบภาคีเครือข่ายทางพระพุทธศาสนาของจังหวัด จัดกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายระหว่างองค์กรคณะสงฆ์และหน่วยงานภายนอก กิจกรรมเรียนรู้ชุมชน (บวร) จัดตั้งกองทุนเพื่อกิจการพระพุทธศาสนาภาค 9 เป็นต้น

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนากิจการพระพุทธศาสนาโดยมีเป้าหมายสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืนผ่านความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย (บวร) แต่การดำเนินงานยังคงมีอุปสรรคสำคัญ เช่น การขาดทรัพยากรที่เพียงพอ การเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายที่ไม่ราบรื่น รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่พร้อมสำหรับกระจายความช่วยเหลือ อีกทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในบางพื้นที่ยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร ส่งผลให้แผนงานบางส่วนไม่บรรลุตามเป้าหมาย การแก้ไขจำเป็นต้องเสริมสร้างการประสานงานและการสนับสนุนทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจถึงการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อเป็นการวิเคราะห์ พัฒนาและสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีโดยมีเป้าหมาย คือ การเป็นต้นแบบการพัฒนาทางด้านสาธารณสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนปฏิบัติการคณะสงฆ์ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์บริบทการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และมีการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 26 รูป/คน เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ตรงตามประเด็นการวิจัย สำหรับการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้เสนอลำดับขั้นตอนการวิจัยไว้ดังนี้

1. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 รูป/คน ประกอบด้วย กลุ่มพระสังฆาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี 5 รูป, คณะกรรมการฝ่ายงานสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม 5 รูป, นักวิชาการพระพุทธศาสนา 5 รูป, นักวิชาการพัฒนาชุมชน 3 คน, นักวิชาการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 3 คน และคณะกรรมการโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 หนใต้ 5 รูป โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรอบรู้ มีประสบการณ์ และเป็นบุคคลที่รู้รายละเอียดในประเด็นที่สัมภาษณ์ สามารถให้รายละเอียดข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง เพื่อเป็นการสนับสนุนข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือในประเด็นที่สัมภาษณ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

ใช้กระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารโดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ (In-depth interview) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิดที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง

3. การสร้างและตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างเครื่องมือเริ่มต้นจากการนำเอา

วัตถุประสงค์ของการวิจัยมาใช้เป็นกรอบสำหรับการทบทวนวรรณกรรมเพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย จากนั้นจึงได้นำกรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าวมาแตกเป็นประเด็นและแนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของแนวคำถามจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1 ด้านการพัฒนาสังคม ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2 ด้านพระพุทธศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3 ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4 ด้านเนื้อหาและทฤษฎี ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5 ด้านระเบียบวิธีวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จำนวน 26 รูป/คน คือ ระหว่างเดือนตุลาคม 2566 - เดือนกรกฎาคม 2567 รวมระยะเวลา 10 เดือน หลังจากการตรวจและสรุปผลค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์เครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) และการวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparative Analysis) หลังจากนั้นนำข้อมูลจากการ

วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้างต้นมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลเชิงเอกสารโดยเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนิกกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. บริบทการขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายใต้การสนับสนุนอย่างเต็มที่จากสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ปสฤทธ์ เชมงก์โร) กรรมการมหาเถรสมาคม และเป็นประธานขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์แห่งคณะสงฆ์ไทย ภายใต้การประสานงานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกับกระทรวงมหาดไทย และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง จะเห็นได้จากการร่วมลงนามเพื่อสร้างพลังความร่วมมือที่มีคุณค่าและยั่งยืน มีการประชุมและการดำเนินงานและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อปลูกฝังความรู้รักสามัคคี ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านสังคม ด้วยการบรรเทาทุกข์และเสริมสร้างความสุขของประชาชนตามหลักแห่งความเมตตาธรรม เพราะการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างพลังความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดย พระครูปริยัติคุณาวัช (เสรี ฐิริปญฺโญ) ได้ให้ข้อมูลว่า

“การขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ในจังหวัดและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะจากผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างวัดและชุมชน เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางที่เป็นระบบและยั่งยืน โดยโครงการ “วิถีพุทธ วิถีชุมชน” ได้ถูกจัดขึ้นเพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช การสร้าง “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง” มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยการ

เชื่อมประสานความร่วมมือของวัด ชุมชน โรงเรียน และส่วนราชการ เพื่อการพึ่งพาตนเองให้แข็งแกร่งและสร้าง
ความร่วมมือที่มีความหมายตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น”

(พระครูปริยัติคุณาวุธ (เสรี ฐิริปญโญ), 2567)

นอกจากนี้ นายมงคล บุญเลิศ ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

“การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์มีเป้าหมายการช่วยเหลือสังคม และการพัฒนา
คุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น โดยการร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครภาคีเครือข่ายต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมและชุมชนให้มีความสุข
ร่วมเย็น”

(มงคล บุญเลิศ, 2567)

นอกจากนี้ยังพบว่า การขับเคลื่อนธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการขับเคลื่อนอย่าง
ต่อเนื่อง อันเกิดจากการทำงานร่วมกันอย่างเข้มแข็งระหว่างคณะสงฆ์ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เขต
11 สุราษฎร์ธานี สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและมหาเถรสมาคม

การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประชาชน กลุ่มหรือองค์กรที่เป็นภาคี
เครือข่ายมีบทบาทสำคัญในการสร้างพุทธวิถีที่ยั่งยืนและเชื่อมโยงกับความต้องการของชุมชน ปัจจัยที่มีผลต่อ
ความสำเร็จหรืออุปสรรคในการดำเนินสาธารณสงเคราะห์ เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลการปรับปรุงแผนการแก้ไขปัญหาและ
เพิ่มประสิทธิภาพของศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์จังหวัด
สุราษฎร์ธานี ซึ่งมีการขับเคลื่อนงานใน 4 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการบรรเทาทุกข์เบื้องต้น พบว่า การประสานงานและความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์
ชุมชน หน่วยงานรัฐ และองค์กรเอกชนเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ประสบกับความยากลำบากและภัยพิบัติต่าง ๆ
ด้วยการจัดหาสิ่งของและอาหารจำเป็นสำหรับผู้ประสบภัย พระสงฆ์จะรวบรวมทรัพยากรจากชุมชนและผู้มีจิต
ศรัทธา จากนั้นจะแจกจ่ายสิ่งของจำเป็นเช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง ยา และน้ำดื่มไปยังพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ใน
พื้นที่ จัดตั้งศูนย์อพยพและพักพิงชั่วคราวในวัดต่าง ๆ เป็นการเตรียมสถานที่ที่ปลอดภัยให้กับผู้ประสบภัยพิบัติ ซึ่ง
ในช่วงเวลาที่เกิดภัยพิบัติ เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัยในช่วงเวลาที่รอการฟื้นฟูสภาพพื้นที่
การร่วมมือกับเครือข่ายต่างในการบรรเทาทุกข์เบื้องต้น แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและความสามัคคีของ
เครือข่ายทางสังคม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการบรรเทาทุกข์เบื้องต้นของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน พบว่า มีแนวทางหลักที่สำคัญ ได้แก่ การปลูกต้นไม้
และการรักษาป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวและลดการกัดเซาะดิน การติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์เพื่อใช้พลังงานแสงอาทิตย์
แทนการใช้พลังงานที่ไม่ยั่งยืน การรณรงค์คัดแยกขยะและโครงการรีไซเคิลเพื่อลดปริมาณขยะและปัญหาการ
จัดการขยะในชุมชน การพัฒนาสถานที่ในวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างบ่อเก็บน้ำและ
ระบบน้ำหยดเพื่อการเกษตร รวมถึงการอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมคำสอนใน
พระพุทธศาสนา การทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมป่าไม้และองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อสนับสนุน
โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดำเนินการทั้งหมดมุ่งเน้นเพิ่มความยั่งยืนให้กับชุมชนและวัด โดยการใช้
ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพ
ภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

1.3 ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเชิงพุทธ พบว่า ได้ส่งเสริมการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมีและการผสมผสานเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดการพึ่งพาสารเคมีในชุมชน สนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ข้าว สมุนไพร และผลไม้ เพื่อเพิ่มมูลค่าและการตลาด จัดการอบรมเกี่ยวกับการเกษตรทางธรรมชาติและกระบวนการผลิต เพื่อเสริมความรู้และทักษะในชุมชน สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มอาชีพและสหกรณ์เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคา รวมถึงการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มออมทรัพย์เพื่อส่งเสริมการออมและการให้กู้ยืมเงินในอัตราดอกเบี้ยต่ำ นอกจากนี้ยังสนับสนุนกิจกรรมสุขภาพตามหลักธรรมชาติเพื่อส่งเสริมสุขภาพในชุมชนและสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจที่มีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การดำเนินงานทั้งหมดเน้นการผสมผสานหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อเสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองและความสุขในชุมชนอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิผลสูงสุด

1.4 ด้านการผสมผสานพลังเครือข่ายหรือหุ้นส่วน พบว่า คณะสงฆ์เน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อเข้าใจความต้องการและปัญหาของชุมชน จัดตั้งกลุ่มหรือคณะกรรมการที่มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน การจัดกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคี การสร้างเครือข่ายระหว่างวัดและการประชุมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อการพัฒนาชุมชน การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการจัดการข้อมูล การสร้างศูนย์การเรียนรู้ในวัด และการสนับสนุนการบริจาคเพื่อบรรเทาทุกข์ การดำเนินงานทั้งหมดนี้ช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาชุมชนและการสาธารณสุขสงเคราะห์ในพื้นที่

2. กระบวนการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้เสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยมีการดำเนินงานอย่างครบวงจร โดยเริ่มจากการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนเพื่อเข้าใจปัญหาและความต้องการของชุมชน และจัดตั้งกลุ่มหรือคณะกรรมการที่มีความหลากหลายในการวางแผนและประสานงานกิจกรรมพัฒนาชุมชนและวัด ซึ่งพระครูวิสุทธิวุฒิกุล (วรวุฒิ ญาณวุฑฺโฒ) ได้ให้ข้อมูลว่า

“คณะสงฆ์ได้จัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น งานศาสนาและเทศกาล เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน การสร้างเครือข่ายระหว่างวัดต่าง ๆ ผ่านการประชุมและสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ศาสนกิจของคณะสงฆ์ในแต่ละวัดโดยส่วนใหญ่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในรูปแบบการอนุเคราะห์ช่วยเหลือชุมชนในฐานะเป็นสถาบันทางสังคม เช่น การอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและการชักชวนประชาชนในการบริจาคสิ่งของเมื่อเกิดภัยพิบัติ การดำเนินงานทั้งหมดนี้มุ่งเน้นการผสมผสานหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสร้างความเจริญรุ่งเรืองและความสุขในชุมชนอย่างยั่งยืน โดยภาพรวมเน้นการประสานงานร่วมกันกับผู้นำชุมชน ซึ่งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน”

(พระครูวิสุทธิวุฒิกุล (วรวุฒิ ญาณวุฑฺโฒ), 2567)

จากนั้น ยังกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง โดยใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน รวมถึงการอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ขอใช้สถานที่ของวัดเพื่อบำเพ็ญกุศล และการสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญ คณะสงฆ์เป็นผู้นำและชักชวนประชาชนในการบริจาคสิ่งของที่เป็นในการใช้งานเช่น เสื้อผ้าและยารักษาโรค เมื่อประชาชนประสบภัยเช่นไฟไหม้หรือน้ำท่วม

ด้วยการที่พระสงฆ์และชาวบ้านร่วมมือกันในการช่วยเหลือจึงทำให้วัดและพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือสังคมในทุก ๆ ภาวะเฉพาะเจาะจงให้ความสนใจเป็นที่สุด

3. การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า เริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจร่วมกันระหว่างพระสงฆ์ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดประชุมและสัมมนาเป็นวิธีที่ดีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความต้องการในการพัฒนา การเยี่ยมเยียนชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมของวัดช่วยเสริมสร้างความผูกพันและความร่วมมือที่แน่นแฟ้น ยังเป็นรูปแบบการปฏิบัติที่มีความสำคัญ โดยนางประวีร์ พรหมมานอก ได้ให้ข้อมูลว่า

“การเสริมสร้างเครือข่ายนั้น ได้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาวัดที่ประกอบด้วยพระสงฆ์และฆราวาสที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังได้มีการมีกลุ่มงานเฉพาะกิจที่ประกอบด้วยพระสงฆ์และประชาชนที่มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรม การจัดการศาสนพิธี และการพัฒนาชุมชน จะช่วยให้การทำงานมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น จัดอบรมและสัมมนาอย่างต่อเนื่องและในโอกาสต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ช่วยเพิ่มพูนความรู้และทักษะในด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาชุมชน และการสอนธรรมะ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเครือข่ายและการพัฒนาศาสนกิจเชื่อมโยงกับหน่วยงานรัฐบาลและองค์กรเอกชนที่มีเป้าหมายการทำงานใกล้เคียงกันจะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือและการแบ่งปันทรัพยากร รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและสื่อสารสมัยใหม่ในการประชาสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายกับชุมชนออนไลน์ให้เป็นที่รับรู้รับทราบในวงกว้างช่วยในการขยายงานและเครือข่ายให้เพิ่มมากขึ้น”

(ประวีร์ พรหมมานอก, 2567)

ดังนั้น การจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างวัดและชุมชน เช่น การบวช การทำบุญประจำปี และการจัดงานประเพณีท้องถิ่น ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและวัด การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจจึงต้องการการวางแผนและการดำเนินการที่รอบคอบ รวมถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การพัฒนามีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. บริบทการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการบรรเทาทุกข์และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการบรรเทาทุกข์ การจัดการทรัพยากร การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเชิงพุทธ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้วยพระสงฆ์ที่อยู่ในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในฐานะพุทธศาสนิกชนที่คอยอุปถัมภ์บำรุงวัดและพระสงฆ์เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ชาวบ้านประสบความเดือดร้อนพระสงฆ์ก็จะเข้าไปมีบทบาทในการบรรเทาทุกข์ให้กับประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของบริบูรณ์ บุกรรณ์ และวิบูลย์ แมนสฤติย์ ที่ได้ระบุไว้ว่า การนำตนเข้าไปผูกพันกับชุมชนมาจากชุดของความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนชุดหนึ่ง ได้แก่ การทำงานมาจากแรงจูงใจที่เกิดจากภายในเพราะสัมผัสกับบริบททางสังคมที่มีตนเองอาศัยอยู่ประสบการปัญหาบางประการและตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่จะต้องเข้าไปคลี่คลายปัญหาหนักที่สุด ลักษณะงานมักจะเป็นงานการสังเคราะห์เป็นหลัก (บริบูรณ์ บุกรรณ์ และวิบูลย์ แมนสฤติย์, 2554) นอกจากนี้มีความแตกต่างจากงานวิจัยเรื่องเทคนิคการจัดการงาน

สาธารณสงเคราะห์ของวัดติบอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ของพระครูวิจิตรธรรมวิสิฐ (วิรัช วิโรช) พบว่า จุดเน้นการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ 1) ระดับการจัดการและโครงสร้างองค์การการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มักจะมีการจัดการอย่างเป็นระบบและมีความร่วมมือที่เข้มแข็งจากทั้งภาครัฐและเอกชน โดยอาจมีการจัดตั้งเครือข่ายเพื่อสนับสนุนศาสนกิจโดยตรง ในขณะที่วัดติบอนยังเผชิญกับปัญหาบุคลากรไม่เพียงพอและการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่ยังไม่ชัดเจน ซึ่งอาจส่งผลให้ประสิทธิภาพในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ยังไม่เต็มที่ 2) ความซับซ้อนของปัญหาสังคม วัดติบอนเน้นการจัดการกับปัญหาสังคมที่ซับซ้อน เช่น ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเน้นการแก้ไขเฉพาะหน้าเป็นหลัก เช่น การช่วยเหลือด้านอาหารหรือการเก็บกู้สถานที่ให้ชุมชนใช้งาน ในทางกลับกัน คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีอาจมีการวางแผนเชิงรุกในระยะยาว เช่น การสร้างเครือข่ายสุขภาพหรือการฝึกอบรมให้ความรู้ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ 3) การสร้างความยั่งยืน วัดติบอนมุ่งเน้นการช่วยเหลือในรูปแบบของการให้บริการและความช่วยเหลือที่ตรงไปตรงมา แต่ยังคงขาดการวางแผนเพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาว ส่วนการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีแนวทางการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสุขภาพ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนสามารถต่อยอดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน 4) การตอบสนองต่อสถานการณ์ปัจจุบัน คณะสงฆ์ในสุราษฎร์ธานีอาจให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสังคมในปัจจุบัน เช่น การแพร่ระบาดของโรคระบาดหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม ในขณะที่วัดติบอนเน้นการจัดการปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในท้องถิ่นเป็นหลัก (พระครูวิจิตรธรรมวิสิฐ (วิรัช วิโรช), 2567)

2. กระบวนการเครือข่ายศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า มีความสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยเน้นการประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างพระสงฆ์ ชุมชน หน่วยงานรัฐ และองค์กรเอกชน ซึ่งช่วยให้การจัดหาและจัดส่งสิ่งของเบื้องต้น การจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวในวัด และการสนับสนุนทางจิตใจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างเครือข่ายกับองค์กรการกุศลและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อฟื้นฟูหลังภัยพิบัติและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนยังเป็นการบ่งชี้ถึงการใช้ทรัพยากรและความร่วมมือที่มีความสัมพันธ์เชิงบูรณาการ บทบาทการทำงานร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ ช่วยทำให้การขับเคลื่อนงานต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอุดมสิทธิธนายก และ พระมหานิกธ ฐานุตโร ที่ระบุว่าพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อลด เหล้า บุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี ร่วมกับภาคีเครือข่าย อาทิเช่น สาธารณสุขจังหวัด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในการให้คำปรึกษา การให้กำลังใจ การดูแลสุขภาพทั้งทางกายและ ทางใจ แก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (พระอุดมสิทธิธนายก และพระมหานิกธ ฐานุตโร, 2562) นอกจากนี้ มีความแตกต่างกับงานวิจัยของพระพรประเสริฐ ดิสสวโร ได้ระบุว่าในการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจในระดับจังหวัดมีความซับซ้อนมากกว่า เนื่องจากเป็นการทำงานในระดับที่ใหญ่ขึ้นและมีการเชื่อมโยงกับหลายภาคส่วน รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชนต่าง ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ขณะที่การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ในระดับอำเภอ อาจเน้นการจัดการภายในวัดและชุมชนโดยตรง แต่ยังคงขาดการบูรณาการกับหน่วยงานที่หลากหลาย (พระพรประเสริฐ ดิสสวโร, 2566) รวมถึงการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยการปลูกต้นไม้ รักษาป่า ติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ และการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการอบรมเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมเป็นตัวอย่างที่ดีของการผสมผสานหลักธรรมกับการนำมาบูรณาการกับงานสาธารณสงเคราะห์ โดยเริ่มต้นในพื้นที่วัดเป็นส่วนใหญ่และมีการขยายผลในพื้นที่สาธารณะเช่นพื้นที่ปาริมทะเล ซึ่งช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพงษ์พัฒน์ ไหมจันดี ที่เปิดเผยกรณีพระนักสิ่งแวดล้อมจัดการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการผสมผสานความรู้หลายมิติ ดำเนินกิจกรรมครอบคลุมทุกด้าน ใช้ความศรัทธาเชื่อมโยงเครือข่าย และมีระบบคิดที่ประสานเชื่อมโยงอย่างองค์รวม นอกจากนี้ยังใช้หลักธรรมนำการสร้าง

เครือข่าย และอาศัยคุณสมบัติของพระนักสิ่งแวดล้อมร่วมกับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (พงษ์พัฒน์ ใหม่จันทร์ดี และคณะ, 2565) ส่วนในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเชิงพุทธ คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ส่งเสริมการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรธรรมชาติ และการสนับสนุนกลุ่มอาชีพและสหกรณ์ต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายสนับสนุนส่งเสริมด้านการเงิน และการเยียวยาคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในเศรษฐกิจชุมชนและส่งเสริมสุขภาพตามหลักธรรมชาติ การสร้างเครือข่ายพัฒนาศาสนกิจเพื่อรวมหลักธรรมคำสอนกับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นแนวทางที่สร้างความเจริญรุ่งเรืองและความสุขในชุมชนอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาประพันธ์ สิริปัญญา และคณะ ที่แสดงให้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดเชียงรายที่ใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาผสมผสานกับหลักการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ร่วมกับผู้นำเครือข่ายและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ส่งผลให้กลุ่มสังคมจะออมทรัพย์ประสบความสำเร็จและชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น (พระมหาประพันธ์ สิริปัญญา และคณะ, 2559) และมีความสอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย ของพระมหาชินภัทร ฉินนาลโย ช่วงเวลาฉุกเฉินหรือยากลำบากเป็นหลัก ในขณะที่การเสริมสร้างเครือข่ายในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอาจเน้นการวางแผนงานระยะยาวที่มุ่งเน้นความยั่งยืน เช่น การส่งเสริมความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพในหลายมิติ (พระมหาชินภัทร ฉินนาลโย, 2567)

3. การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า วัด ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ได้พัฒนาความสัมพันธ์และความเข้าใจร่วมกัน ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการและการดำเนินกิจกรรม การจัดประชุมและสัมมนา การจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาวัด รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์และการสร้างเครือข่ายออนไลน์ ทำให้การพัฒนาศาสนกิจมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งมีความแตกต่างกับงานวิจัยของพระมหาพชร กิตติวรเมธี และคณะ เรื่อง การพัฒนางานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ตามแผนปฏิบัติการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว ที่มีรูปแบบการดำเนินงานที่เน้นโครงสร้างและระบบชัดเจนและมีการใช้หลักการ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ในการบริหารจัดการกิจกรรม โดยมีการประชุมวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ (พระมหาพชร กิตติวรเมธี และคณะ, 2566) ซึ่งแตกต่างจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่เน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือมากกว่าในการสนับสนุนงานสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยไม่ได้กล่าวถึงการนำหลักการบริหารจัดการเชิงระบบที่ชัดเจนมาใช้

แม้ว่าการพัฒนาศาสนกิจจะประสบความสำเร็จในหลายด้าน แต่ยังมีปัญหาที่ต้องการการแก้ไขเพิ่มเติม เช่น การขาดทรัพยากร งบประมาณ ความรู้เฉพาะด้าน และการสนับสนุนจากรัฐและชุมชน การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ควรมุ่งเน้นที่การพัฒนาทรัพยากร การฝึกอบรมทักษะ การสร้างความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาระบบการประเมินผลที่ชัดเจนเพื่อให้การดำเนินงานมีความโปร่งใสและตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจต้องการการวางแผนและการดำเนินการที่รอบคอบ รวมถึงการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การพัฒนามีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัย ได้แก่ DREN Model มีรายละเอียด ดังนี้

DREN MODEL

ภาพที่ 1 การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนิกกิจเพื่อหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์

1. **D: Disaster Relief (การบรรเทาทุกข์และภัยพิบัติ)** ได้แก่ มุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือในยามฉุกเฉินเมื่อเกิดภัยพิบัติหรือสถานการณ์ที่ทำให้ประชาชนประสบความทุกข์ยาก คณะสงฆ์จะร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดหาและจัดส่งสิ่งของที่จำเป็น เช่น อาหาร น้ำดื่ม ยา และเสื้อผ้า รวมถึงการจัดตั้งศูนย์พักพิงชั่วคราวในวัดเพื่อเป็นที่พักพิงของผู้ประสบภัย

2. **R: Resource Management (การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน)** ได้แก่ การอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการปลูกป่า การอนุรักษ์น้ำ การจัดการขยะ และการใช้พลังงานหมุนเวียน คณะสงฆ์จะส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์และการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อสร้างความยั่งยืนและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ

3. **E: Economic and Social Development (การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเชิงพุทธ)** ได้แก่ มุ่งเน้นเน้นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น การสนับสนุนการเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี การจัดตั้งกลุ่มอาชีพและสหกรณ์ การส่งเสริมการออมและการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน คณะสงฆ์ยังมีบทบาทในการพัฒนาทักษะและการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน

4. **N: Network Integration (การผสมพลังเครือข่าย)** ได้แก่ มุ่งเน้นการสร้างและพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน การจัดตั้งกลุ่มหรือคณะกรรมการร่วมที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วนเพื่อวางแผนและประสานงาน การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร การจัดการข้อมูล และการส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ที่ตั้งอยู่ในวัด

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บริบทการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัด สุราษฎร์ธานี และพัฒนากระบวนการเครือข่ายศาสนิกกิจในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ดังกล่าว โดยพบว่าการดำเนินงานเน้นความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เช่น การบรรเทาทุกข์ การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพุทธ และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาชุมชนใน

จังหวัด การดำเนินงานมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความเข้มแข็งของเครือข่าย ซึ่งข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1) การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากร ควรเน้นการพัฒนาโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกป่า การอนุรักษ์น้ำ และการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนและวัด 2) การสนับสนุนและการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน ควรมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพและสหกรณ์ เพื่อส่งเสริมการออมและการพัฒนาอาชีพในชุมชน รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเพิ่มมูลค่าและเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชน 3) การสร้างความร่วมมือ ในเครือข่าย ควรจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน เพื่อประสานงานและวางแผนกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารและความร่วมมือ ในเครือข่าย 4) การพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์และชุมชน ควรจัดอบรมและสัมมนาในด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาชุมชน และการสอนธรรมะ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการดำเนินงาน รวมถึงการสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพ 5) การสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน: ควรมีการจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและศาสนาเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือในชุมชน รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาศาสนิกและการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ การดำเนินการตามข้อเสนอแนะเหล่านี้จะช่วยให้การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนิกและการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้นในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม. (2561). คู่มือการปฏิบัติงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม.
- คณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2565). แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดสุราษฎร์ธานี (พ.ศ. 2561 - 2564). เรียกใช้เมื่อ 21 พฤศจิกายน 2565 จาก <http://www.buddhism4.com>
- บริบูรณ์ บุกรณ และวิบูลย์ แมนสถิตย์. (2554). รูปแบบการนำตนเองเข้าไปผูกพันกับชุมชน ของพระสงฆ์ในการแก้ไขปัญหาสังคม. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประวีร์ พรหมานอก. (21 มิ.ย. 2567). การเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาศาสนิกในการหนุนเสริมการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระปลัดมโนวัฒน์ ธมฺโมโชโต, ผู้สัมภาษณ์)
- พงษ์พัฒน์ ใหม่จันทร์ดี และคณะ. (2565). การจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์ที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(1), 361-377.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2548). การเผยแผ่เชิงรุก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2539). การคณะสงฆ์และพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2555). ทางธรรม พุทธศาสนากลางกระแสโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: โปสทั่วมักส์.
- พระครูปริยัติคุณาวุฑฒ์ (เสรี ฐิริปญโญ). (14 มิ.ย. 2567). การขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระปลัดมโนวัฒน์ ธมฺโมโชโต, ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูวิรัชธรรมวิสิฐ (วิรัช วิรัช). (2567). เทคนิคการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดตีบอน อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์, 5(2), 343-356.

- พระครูวิสุทฺธิวิฑูฒิกุล (วรวิฑูฒิ ญาณวิฑูฒิ). (15 มิ.ย. 2567). กระบวนการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระปลัดมโณวัฒน์ ธรรมโชโต, ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูสิริบรมธาตุพิทักษ์ (อาทิตย์ อธิปญโญ) และประวิชัย วันตา. (2563). การเสริมสร้างแนวปฏิบัติในการสังคมสงเคราะห์ของวัดในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 11(1), 52-65.
- พระพรประเสริฐ ตีสวัสดิ์. (2566). การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 8(3), 237-247.
- พระมหาชินภัทร ฉินนาลัย. (2567). ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ: 7(1), 211-223.
- พระมหาประพันธ์ สิริปญโญ และคณะ. (2559). บทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดเชียงราย. JOURNAL OF LANGUAGE, RELIGION AND CULTUR, 3(1), 89-108.
- พระมหาพร กิตติวรเมธี. (2565). การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพร กิตติวรเมธี และคณะ. (2566). การพัฒนางานด้านสาธารณสงเคราะห์ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดสระแก้ว. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, 6(3), 55-69.
- พระสมุห์วศิน วิสุทฺโธ. (2563). พระสงฆ์การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ : บทบาทและความสำคัญ. วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลสุวรรณภูมิ, 2(1), 357-366.
- พระอุดมสิทธินายก และพระมหานิกธ ฐานุตโร. (2562). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างสุขภาวะและเครือข่ายทางสังคมเพื่อลดเหล้าบุหรี่เชิงพุทธบูรณาการในจังหวัดนนทบุรี. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 8(4), 1-2.
- พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ. (2564). สังคมวิทยาของพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม: บทวิเคราะห์ว่าด้วยงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 10(2), 25-38.
- มงคล บุญเลิศ. (20 มิ.ย. 2567). กระบวนการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (พระปลัดมโณวัฒน์ ธรรมโชโต, ผู้สัมภาษณ์)